

- конкуренція на основі нововведень;
- конкуренція на основі багатства.

В залежності від ступеня новаторства конкурентні стратегії подразделяються на креативні, адаптаційні та забезпечувальні [3].

Класифікація стратегій підвищення конкурентоспособності на основі природи важливіших факторів конкурентоспособності та відповідних їм конкурентних переваг дозволило М. Портеру виділити наступні типи конкурентних стратегій [5]:

- стратегія лідерства по низьким цінам;
- стратегія диференціації;
- стратегія ринкової ніші;
- концепція ланцюга цінностей.

Незалежно від цього вибір конкурентної стратегії визначається і одночасним поєднанням наступних двох груп факторів. Це станіє галузі: (1) нові та швидкозростаючі галузі; (2) галузі, що знаходяться в стані зрілості; (3) галузі, що знаходяться в стані стагнації та спаду; (4) роздроблені галузі; (5) міжнародні ринки, а також положення фірм на ринку: (а) лідери; (б) второстепенні учасники ринку; (в) слабкі та постраждалі від кризи компанії [3].

В економічній літературі існують і інші класифікації можливих стратегій підвищення конкурентоспособності. Однак загальною основою для всіх них є система факторів конкурентоспособності та врахування закономірностей зміни їх впливу на рівень конкурентоспособності на різних стадіях процесу економічного розвитку і в різних економічних ситуаціях.

Висновки. Поняття конкурентоспособності, його економічне значення є ключовим для розробки ефективних методів оцінки рівня конкурентоспособності та адекватних стратегій управління конкурентоспособністю. В той же час конкурентоспособність як економічна категорія є одним з найбільш дискусійних питань теорії конкуренції, що визначається складністю відображених цю категорією економічних явищ, різноманітністю конкуруючих об'єктів та суб'єктів, а також факторів, що визначають рівень конкурентоспособності кожного з них, і проявленням чого є різноманітність існуючих точок зору, методичних підходів та відсутність єдиних загальноприйнятих положень по даному питанню.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буркинський Б.В. Економічна оцінка конкурентоспособності: навч. посіб. / Б.В. Буркинський, А.А. Стрелець. – Одеса: ІПРЭІ НАН України, 1998. – 54 с.
2. Гельвановський М. Конкурентоспособність в мікро-, мезо- та мікрорівневих вимірюваннях. / М. Гельвановський, В. Жуковська, І. Трофимова // Російський економічний журнал. – 1998. - № 3. – С. 67–78.
3. Кныш М.И. Конкурентні стратегії: навч. посіб. / М.И. Кныш. – СПб., 2000. – 284 с.
4. Портер М. Конкуренція: навч. посіб. / М. Портер. – М.: Видат. дім "Вільямс", 2002. – 496 с.
5. Портер М. Міжнародна конкуренція: навч. посіб. / М. Портер. – М.: Міжнародні відносини, 1993. – 896 с.
6. Осипов В.Н. Оцінка конкурентоспособності продукції виробничого призначення: навч. посіб. / В.Н. Осипов, В.А. Диленко, А.А. Стрелець. – Одеса: ІПРЭІ НАН України, 2001. – 152 с.
7. Савчук С.И. О відношенні понять конкурентоспособності продукції та підприємств. Методологічні аспекти / С.И. Савчук // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наукових праць. Вип. 186. Т. 1. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – С. 57-68.
8. Савчук-Полищук Т.А. Конкурентоспособність продукції машинобудування: проблема кількісної оцінки: навч. посіб. / Т.А. Савчук-Полищук. – Донецьк: ДНУ, 2003. – 144 с.



УДК 634.8.027.3:339.13.025

КАЛАМАН О.Б., асистент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ВИНОГРАДАРСТВА

У статті розглянуто роль державного регулювання у розвитку вітчизняного виноградного ринку. Досліджено досвід державного регулювання в інших країнах світу у пореформній період.

Проведено аналіз особливостей ринкових відносин у розвинених країнах.

Ключові слова: розвиток виноградного ринку, державне регулювання виноградного ринку,

державне регулювання економіки, централізована система функціонування економіки, попит на продукцію виноградарства, ціни на сільськогосподарську продукцію, абсолютизація державного втручання.

In article has been observed the role of government control at the national vine market development. It has been researched experience of government control foreign counters at the after reform period. It has been conducted the analysis of the features marker relationships at the developed counters.

Key words: vine market development, vine market government control, economic government control, centralized system of the economic functioning, vine products demand, prices at agricultural produces, state interference absolutizing.

Вступ. Формування та розвиток виноградного ринку відбувається під впливом великої кількості чинників, одним з головних серед яких виступає державна регуляторна політика. Важливо зазначити, що ступінь втручання держави в соціально-економічні процеси слугує одним із критеріїв, що використовується при дослідженнях різних моделей ринкової економіки. Звідси витікає важливість наукового дослідження ролі державного регулювання на пореформеному етапі.

Для визначення ролі державного регулювання у розвитку вітчизняного виноградного ринку логічно: по-перше, з'ясувати генеральну ідею щодо державного регулювання виробництва і збуту винограду періоду, що передував реформуванню аграрного сектора, для розуміння витоків існуючого стану галузі. По-друге, дослідити підходи державного регулювання виноградного ринку у економічно високорозвинених аграрних країнах з тим, щоб набутий досвід міг бути використований в умовах України, враховуючи її особливості. По-третє, узагальнити наявні сучасні регулятори ринкової практики, що використовуються державою з метою наукового коригування становлення і підвищення ефективності функціонування ринку продукції виноградарства.

Деякі проблеми економіки виноградарства знайшли своє відображення в працях науковців, серед яких А.М. Авідзба, А.М. Бузні, Г.Г. Валуїко, В.А. Виноградов, О.М. Гаркуша, В.А. Загоруйко, І.Г. Матчина, Д.Ф. Харківський, Н.П. Петруня, Л.А. Козаченко та деякі інші. Проте питання, пов'язані безпосередньо з управлінням регулювання ринку продукції виноградарства залишаються не розробленими.

Постановка завдання. Метою цієї статті є з'ясування ролі державного регулювання у розвитку вітчизняного ринку продукції виноградарства та дослідження світового досвіду особливостей ринкових відносин у розвинених країнах.

Результати. Існуюча в минулому система державного регулювання виноградарського підкомплексу склалася на основі вимог прямого адміністративного управління. До його здобутків слід віднести те, що в СРСР Україна мала досить

високий аграрний потенціал, реалізація якого гарантувала надійне забезпечення населення сільськогосподарською продукцією, в тому числі виноградом та продуктами його промислової переробки.

Загальне управління сільським господарством здійснювалося за допомогою централізованої командно-адміністративної системи. Її структура будувалася відповідно до політичної та ідеологічної доцільності. Централізовано державними органами управління підтримувалися пропорції сукупної робочої сили, засобів виробництва, виробленого суспільного продукту, а також здійснювалося ціноутворення.

Попит на продукцію регулювався державою доведенням до виробників обсягів виробництва відповідного товарного асортименту, а до збутових організацій - кількісних параметрів щодо продажу. В Україні діяла єдина система планових цін, яка включала оптові ціни, закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, тарифи на транспорт, електроенергію, побутові послуги, роздрібні ціни. Ринкові зміни цін на виноградарську продукцію, як і на іншу продукцію рослинництва, в державних магазинах були неприпустимі [1].

Аграрна економіка в цілому та виноградарство, як її складова, розвивалися без використання ринкових механізмів. Їх повністю заміняли державні адміністративні регулятори, що включали організаційне регламентування, організаційне нормування, організаційно-методичне інструтування.

Однак, треба відмітити, що в Україні проявлялися тенденції до позитивних змін у економічному та соціальному розвитку українського села. Але поряд з успіхами в аграрній галузі мали місце стратегічні прорахунки, що полягали в державній політиці досягнення результатів за рахунок суспільних процесів, які підривали економічні та соціальні основи функціонування сільського господарства країни. При цьому дія ринкових регуляторів в економічному розвитку виключалася.

Протилежним наведеній позиції залишається підхід родоначальника класичної політекономії В. Петті (1623-1687 рр.), який відстоював невтручання держави в підприємницьку діяльність. Недолік державного регулювання пояснювався тим, що дуже багато із того, що повинно було б керуватися тільки природою, стародавніми звичаями і загальною угодою, підпадало під регулювання закону. Спроба використовувати наведений класичний варіант ринкового саморегулювання економіки, який активно впроваджували в Україні, призвела до негативних соціально-економічних результатів.

Узагальнюючи існуючі підходи до державного регулювання функціонування економіки та її ринкового механізму, можна зробити такі основні висновки. По-перше, абсолютизація державного втручання в економічні процеси та відмова від використання ринкових важелів впливу, як і протилежна позиція, що заперечує будь-яке економічне регулювання з боку держави, є неприйнятними для ефективного розвитку економіки та її

окремих складових, в тому числі виноградарського сектора сільського господарства. По-друге, державне регулювання повинно стосуватися не тільки проведення роздержавлення та персоніфікації державної власності, а й передбачати формування умов для високоефективного функціонування всіх форм власності, включаючи приватну. По-третє, наведені вище перший та другий пункти підтверджують важливість виявлення існуючих підходів та важелів державного регулювання в країнах з високим рівнем економічного розвитку, зокрема аграрного, щоб ці здобутки використовувати для формування та удосконалення функціонування вітчизняного виноградного ринку [2].

Для порівняння доцільно дослідити зарубіжний досвід державного регулювання економіки у різних країнах світу. Так, при характеристиці державного регулювання економіки у Великобританії вказується на еволюціонування від повного невтручання у справи економіки до все ширшого втручання в господарське життя. Саме Англія була "батьківщиною" ідеї державного регулювання, теоретичну базу під яку підвів Дж. М. Кейнс у книзі "Загальна теорія зайнятості, процента і грошей". І це цілком зрозуміло, тому що економіка Великобританії має об'єктивні основи для криз: вона на 90 % працює на привізній сировині, використовуючи велику кількість імпортного устаткування, динаміка її виробництва безпосередньо пов'язана зі станом її золотовалютних запасів і платіжного балансу. Це і визначає потребу втручання держави в економіку. В окремі періоди державні витрати на регулювання економічних і соціальних процесів у країні досягали понад 50% у національному доході.

Найбільш розвинене державне регулювання економіки у Франції. Тут його здійснюють за допомогою цін, податкової системи, кредиту, контролю за оплатою праці, прискореної амортизації й інших регуляторів. Управління цінами держава здійснює з урахуванням трьох чинників: динаміки інфляції, наявності або відсутності на ринку конкуренції, соціальної значущості тих чи інших товарів і послуг. За високого рівня інфляції державному контролю піддавали всі ціни. Щодо взаємозв'язку цін і конкуренції використовують такий підхід: де є конкуренція, контроль за цінами не потрібний - їхнє формування має відбуватися вільно, у ході конкурентної боротьби. Значну увагу держава приділяє цінам на продукти харчування й іншим товарам та послугам, що мають соціальне значення. Використовують два підходи. Перший полягає в безпосередньому встановленні цін, другий в укладанні угод про рівень цін зі спілками підприємців. Наприклад, ціни на хліб формуються на ринку, але не мають перевищувати рівня, що узгоджений між державою і представниками цехів - виробників хліба.

Дуже цікавий з позицій ролі і місця держави в економічному житті суспільства досвід Швеції, що ще наприкінці XIX ст. була бідною селянською країною на північній околиці Європи, а зараз є однією з країн із високорозвинутою, ефективною, соціально-орієнтованою економікою. Саме з такого акценту її досвід є особливо важливим для аграрної

України. Визначальною рисою шведської економіки є досить вдале поєднання ринкових відносин і державного регулювання, приватної власності у сфері виробництва, що переважає, з усуспільненим споживанням. Основою аграрної сфери є приватна власність: чотири з кожних п'ятьох фермерів господарюють на власній землі, причому з переважною кількістю володінь середніх розмірів (менше 30 га мають 70 % фермерів і тільки 3 % - понад 100 га). У Швеції має значне поширення активна державна підтримка агрокооперації. Основними структурами тут виступають кооперативні агропромислові об'єднання. Кооперативи об'єднують практично всі господарства, через них проходить понад 80% товарної продукції ферм. Важлива риса таких кооперативів - активна участь в управлінні усіх. На підтримку фермерів зорієнтована державна політика податків і пільг. Загалом Швеція привертає увагу поєднанням приватної власності з широким державним втручанням у багато секторів економіки, схильністю шведського народу до повної зайнятості і рівності.

В Німеччині ефективно функціонує система інформації про ринок сільськогосподарської продукції та продовольства. До основних ланок системи інформації про ринок відносяться: Центральний заклад з огляду кон'юнктури ринку та динаміки цін на продукцію сільського господарства та харчової промисловості (ЦМП), органи статистики, сільськогосподарські палати, наукові інститути, різні союзи, приватні торгові компанії та інші організації. Акціонерами ЦМП виступають дев'ять союзів Німеччини, що мають безпосереднє відношення до сільськогосподарського виробництва та лісництва, харчової промисловості, оптово-роздрібною та зовнішньої торгівлі.

Збір інформації про ціни на виноград проводиться на великих оптових ринках Німеччини, на яких реалізується близько 40% плодоовочевої продукції (решта продукції поступає безпосередньо на великі підприємства торгової мережі або направляється за кордон). На дев'яти із них є бюро філії ЦМП, у яких працюють або штатні працівники, або залучені на контрактній основі. Ціни на оптових ринках достатньо точно відображають рівень цін, що склалися на виноградному ринку продукції в країні, а також тенденції до їх зміни. Іншим важливим джерелом інформації про ціни на виноградну продукцію є союзи виробників (60 союзів), із якими у закладу є домовленість про обмін даних. Збір споживчих цін у магазинах роздрібною торгівлі проводять репортери (домогосподарки), чисельність яких складає 1200 чоловік.

Викладення результатів дослідження з досвіду Німеччини та точку зору автора про необхідність створення в Україні системи ринкової інформації, яка б охоплювала б усі адміністративні території і всі сегменти продовольчого ринку, що дозволило б отримувати дані із різних джерел про динаміку цін, стан попиту та пропозиції, а також робити прогноз розвитку ринку винограду та сільського господарства в цілому для різних суб'єктів ринку, вважаємо цілком достовірними та справедливими.

Висвітлюючи проблему державного регулювання аграрної сфери країн Європейського Союзу треба зазначити, що втручання держави може бути не лише обмежувачим. Державні заходи мають так звані дозвоільний або сприяючий характер. Законодавчі та нормативні урядові акти дозволяють аграрним виробникам створювати колективні структури, що займаються збутом продукції та формуванням цін, які розглядаються в інших галузях як обмеження конкуренції. Крім того, у функції урядових органів входить затвердження сортів саджанців, насіння і стандартів, регулювання рівня якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, створення інформаційних служб, які сприяють розвитку ринку аграрної продукції. Прийнятним для виноградного ринку України можуть бути позиції щодо формування єдиної аграрної політики.

Для державного регулювання економіки і її виноградного ринку важливим є досвід Японії. Особливість загальнодержавного регулювання в Японії полягає у використанні системи соціально-економічних планів і науково-технічних програм як інструментів урядового регулювання економіки. Планування має індикативний характер. Плани соціально-економічного розвитку не є законом, а являють собою сукупність державних програм, що орієнтують і мобілізують ланки структури економіки на досягнення загальнонаціональних цілей.

Особливий інтерес для нас має використання Японією економічних важелів і стимулів. Уряд стимулює дослідження і розробки за допомогою податкових пільг і прискореної амортизації. Так, Управління з науки і технологій розробило перелік тематики досліджень, який щорічно оновлюють, номенклатуру нових виробів і послуг, стосовно яких рекомендовано пільги під час кредитування й оподаткування.

Для формування виноградного ринку важливим є досвід Сполучених Штатів Америки. Для США характерне прогнозування і стратегічне планування. Воно забезпечує основу для всіх управлінських рішень. Розробляючи стратегічний план, враховують низку найважливіших чинників: технологічні, економічні, соціальні, політичні, ринкові, міжнародні, конкурентні.

Найважливішим інструментом державного регулювання економіки США є державний (федеральний) бюджет. Бюджетно-податкове регулювання уряд застосовує, насамперед, для згладжування гостроти кризових явищ і для створення стимулів для підтримки темпів економічного зростання. У США зростає економічна роль держави з метою створення економіки, що базується на сучасному рівні науки. Для цього вона нарощує витрати на науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи в галузі новітніх технологій, надає фінансову допомогу вченим, інженерам.

В Канаді система податків консолідована - усі податки збирає загальне для всіх рівнів влади податкове відомство. Проте зібрані кошти розподіляють далі за різними адресами. Прибуткові податки громадян йдуть у федеральний бюджет на

фінансування федеральних програм і витрат, а податки на нерухомість стовідсотково надходять у місцеві бюджети, формуючи їхню дохідну частину. Інших джерел місцева влада не має, і ступінь її «багатства» залежить від того, скільки нерухомості є на підвідомчих їй територіях. Тому муніципальні влади зазвичай зацікавлені у зростанні обсягів нерухомості і коштом цього - в обсягах податкових надходжень у місцеві бюджети.

Китай є унікальним прикладом активного впровадження ринкових відносин за збереження основ адміністративно-командної системи. Поєднання ринкових регуляторів з адміністративно-командними методами управління економікою з урахуванням національної специфіки дозволило Китаю вийти на друге місце у світі за обсягом іноземних інвестицій. Подібне явище можна пояснити насамперед податковою політикою (низькі податки або їхня повна відсутність на певні види продукції, безмитне ввезення новітніх технологій, устаткування і ноу-хау, вільне переведення частини прибутку за кордон тощо) і наданням надійних гарантій інвесторам.

Акцент на монетарні важелі в Польщі, країнах Балтії позначив різкий спад виробництва, зростання безробіття, падіння рівня життя населення й загальне зростання соціальної напруженості в суспільстві. І навіть такі позитивні явища, як відносна стабілізація фінансової системи, зростання експорту недостатні для радикального перетворення економіки цих країн.

Не дає бажаного ефекту й широке використання немонетарних регуляторів (країни СНД). Субсидування збиткових підприємств, штучне стримування банкрутства різко знижують технічний рівень виробництва, конкурентоспроможність товарів, зберігають високий рівень інфляції і ведуть до зростання зовнішньої заборгованості.

Напевне, найбільший ефект може мати раціональне поєднання монетарних і немонетарних важелів регулювання економіки з урахуванням раціональної специфіки тієї чи іншої країни. І тут найбільший інтерес має досвід китайських реформ. На нашу думку досвід китайських реформ є цікавим для економіки України з позицій підходів щодо врахування особливостей ментальності населення Китаю, а також планованості і системності проведення економічних трансформацій.

Американський фахівець з економіки П. Самуельсон вважає сучасним розширення державного втручання в економіку. Адже крім прямої участі держави в національному виробництві, відбувається розширення законодавства, а виконавча влада видає все більше декретів для регулювання економічного життя. Результат цього - обставини індивідуальної свободи і століття економічного прогресу. Нинішньому стану сільськогосподарського господарства відповідає також висновок про те, що для кожного критичного періоду (кожній війні, кожній депресії) характерно розширення діяльності держави.

Таким чином, досвід країн, що може виступати для України орієнтиром, свідчить про необхідність ефективного державного регулювання

економіки, зокрема аграрної. Так, відсутність послідовної державної аграрної політики щодо переведення сільського господарства на ринкові засади за дотримання паритетних умов з іншими секторами економіки є одним з чинників дестабілізації функціонування найважливішої галузі країни.

Висвітлюючи положення нової економічної парадигми формування стратегії національної продовольчої безпеки України в ХХІ столітті стосовно аграрного сектора, академік П.Т. Саблук вказує, що на макрорівні ефективну систему внутрішньогалузевих і внутрішньогосподарських відносин можна побудувати лише при відпрацюванні міжгалузевих зв'язків [3].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що абсолютизація державного управління економічними процесами та відмова від використання ринкових важелів впливу, як і протилежна позиція, що заперечує будь-яке економічне

регулювання з боку держави, є неприйнятними для ефективного розвитку виноградарського сектора сільського господарства України. Державне регулювання повинно стосуватися не тільки проведення роздержавлення та персоніфікації державної власності, а й передбачати формування умов для високо-ефективного функціонування різних форм власності, включаючи приватну [4].

Згідно світового досвіду державного регулювання виноградно-виноградного ринку в Україні необхідно створити рівні економічні умови, за яких галузі економіки мали б можливість одержувати рівновеликі прибутки на одиницю направлених у виробництво ресурсів, включаючи землю; удосконалювати державну підтримку сільського господарства через концентрацію видатків державного бюджету на регулювання аграрного ринку; організувати забезпечення агровиробників сучасними технікою, добривами, висококваліфікованими кадрами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авидзба А.М. Восстановление ресурсного потенциала виноградо-винодельческой отрасли – залог успешного решения социально-экономических проблем села в районах промышленного виноградарства Украины / А.М. Авидзба // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: Матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників. – К.: ННЦ “ІЕА”, 2005. – 710 с.
2. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно - аналітичний збірник (випуск 5) / за ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 647 с.
3. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. - №4. – С. 19-37.
4. Харківський Д.Ф. Пріоритетні напрями інвестування підприємств з виноробства і переробки винограду / Д.Ф. Харківський // Науковий вісник національного аграрного університету. - К.: 2001. - №44 - С. 42 - 44.



УДК 657.421.1

ЛАЙКО О.І., канд. екон. наук., асистент, ЧОБАНЗАДЕ С.Ч.
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ДП ДАК “ХЛІБ УКРАЇНИ” ОДЕСЬКИЙ ПОРТОВИЙ ЕЛЕВАТОР

В статті розглянуті принципи і порядок обліку основних засобів на виробничих підприємствах харчової галузі України. Розглянуто порядок обліку основних засобів на прикладі ДП ДАК “Хліб України” Одеський портовий елеватор, виявлені деякі дрібні недоліки, на підставі яких розроблені та запропоновані заходи з удосконалення обліку основних засобів, з підвищення точності й достовірності їх обліку. Розроблені підходи можуть бути застосовані до вдосконалення обліку в практичній діяльності багатьох підприємств елеваторного комплексу України.

Ключові слова: вдосконалення облікового процесу, поліпшення обліку основних засобів, облік активів на елеваторах.

The main principles and order of fixed assets accounting for production enterprises of Ukrainian food industry are considered in the article. The process of fixed assets accounting is considered on example of SE GSC “Khlіb Ukrainy” Odessa port elevator on the basis of which fixed assets accounting measures improvements that allows to increase the exactness and authenticity of their accounting process are developed and offered. The developed approaches can be applied to perfection of